

M-s. 201
2

294.

8

DIFFERENTIA
FESTI PENTECOSTES

VETERIS ET RECENTIS

PROGRAMMA
FESTO PENTECOSTES

IN ACADEMIA
IVLIA CAROLINA

ANNO MDCCLXII.

P. P.

HELMSTADII
FORMIS LITTERARVM SCHNORRIAE VIDVAE

ACADEMIAE TYPOGR

DIFFERENTIA
FESTI PENTECOSTES
VETERIS ET RECENTIS
PROGRAMMA

FESTO PENTECOSTES
IN ACADEMIA
IVLIA CAROLINA
ANNO MDCCCLII
P. F.

HEIMSTADII
FORMIS LITTEARVM SCHNORRRII YIPVAE
ADAM TYROBE

PRORECTOR ET SENATVS

ACADEMIAE

IVLIAE CAROLINAE

CIVIBVS LITERATIS

Redit iterum solenne illud festum, quo Spiritus Sancti super Apostolos largiter effusi memoria, per orbem christianum pie religioseque colitur. Est omnino hicce dies eo sanctior, quo semper ab ultimis temporibus fuit venerabilior. Non solum enim in primitiva christiana ecclesia maxima huius festi extitit dignitas, sed etiam sub antiquo foedere, statim ab exitu ex Aegypto, in gente iudaica primariis festis fuit annumeratum.

Quanta autem huius festivi diei ratione religiositatis semper extiterit similitudo, tanta intercessit postea differentia, si finem in prima institutione, atque celebran-

di modum, et determinationem scopi successu temporis mutata[m] spectemus. Quod discrimen in praesenti paulo curatius lustrare non erit iniucundum.

Prima festi origo deberat expresso Dei mandato per Mosen. Hic, cum legum omnium, civilium et sacrarum, ordinem in terra Canaan occupanda servandam, diserte Israelitis praescriberet, tria solennia festa eo in loco, ubi arcam foederis, cultus sacri iudaici symbolum et mysterium, in regione sua essent reposituri, celebrare et sancte ferri iussit. a) Probe enim agnoscebat divinus legislator, animum populi imperiti, ad superstitionem et idololatriam proni, facile quavis occasione avocatum iri in devia et gentium cultum; instituendos ergo voluit certos cancellos, intra quos sese contineret gens iudaica, ut a gentium ritibus avocaretur. Gentes annonae abundantiam variis diis aut idolis acceptam ferebant, et in eorum cultum ac laudes prae gaudio abripiabantur, vel et defectum segetis, victusque penuriam averti ope deastrorum cupiebant. Ut ergo Iudaei, vero Deo se cuncta debere, et ab illo vel copiosum vel parcio[re]m proventum proficisci, meminissent, tribus stans temporibus annuatim convenire omnes in populo masculos, iussu Dei ordinavit, ut Deum exorarent tum pro frugibus dandis augendisque, tum pro datis gratias agerent.

Cum

a) Exod. 23, 14 sequ. Deut. 16, 7. sequ.

Cum ex Aegypto cum pane azymo egressi essent eo tempore, quo fruges in illis terris maturescerent, b) et in memoriam istius divinae et miraculosae liberationis, et ad promissam suam terram emigrationis, festum instituisset Paschatos, quo praeter agnum panes comederent infermentatos septem diebus, ut sui exilii et penuriae essent memores; manipulum novae frugis simul Deo in occupata terra offerri mandavit, quo messem desideratissimam inchoarent, et tanto impensius gauderent, terram maxime frugiferam sibi esse datam, eoque nomine Deum celebrarent, cuius gratiae ubertatem praesentem deberent.

Solennia haec et publica inchoatae messis in Paschatis festo gaudia, mox alio mense nova exceperunt triputia, ob finitam aut consummatam frugum collectionem, quae iterum ex divino decreto festum faciebant diem, nomine Pentecostes; cuius ob hanc rationem varia occurrunt nomina. Vocatur diserte a Mose חג הקציר *festum messis*; c) non quod tunc inchoaretur, quod in Paschate factum, sed quod in colligendis frugibus hactenus occupatissimi, nobilissimam messis partem absolvissent. Quo nomine publicas tenerentur Deo agere gratias, novis panibus ad templum allatis, oblati et consecratis. Ob eandem rationem nominatur *festum בכורי קציר* *primitiarum messis triticeae*, d) et *יום הבכורים* *et*

- b) Deut. 16, 1.
 c) Exod. 23, 16.
 d) Exod. 34, 22.

VI

dies primitiarum, e) quod fruges agri, triticum, hordeum; in horrea congregassent, ut panes inde formare novos, iisque frui possent. Cuius argumentum erat publica illa festivitas, qua recentes ex frugibus novis panes Deo solenniter exhibebant. Alio nomine חג השבועות *festum septimanarum* appellatur. f) Quoniam paucarum, septem nempe, septimanarum intervallo distaret a Paschate; quod ipsum intervallum messi erit sacrum. Circa Pascha enim falx mittebatur in segetem, et finitis septem septimanis demetendae segetis fecerunt finem. Utque tanto magis constaret, hoc festum messi triticeae completae sacrum esse debere, intervallum illud septem hebdomadarum numerari iussit Moses a die Paschatis secundo, quo manipulus frugum demetendarum Deo offerebatur, eoque ipso messis inchoanda solenniter initiabatur. g) A quo quinquaginta numerari debebant dies, ita, ut quinquagesimus esset sacer, ipsumque festum. Vnde orta scriptoribus Nov. Test. appellatio festi, ἡμέρα τῆς πεντηκότης, dies ultimus, isque adeo feriandus, numeri istius quinquagenarii. Denique dicitur, maxime a Iudaeis, עשרת *clausula festiva*. Quae appellatio, etiamsi in festo Paschatis et Tabernaculorum ultimo octidui feriando a Mose tribuatur, h) utpote quo die festum claudatur; huic tamen Pentecostes festo in specie tribuunt Iudaei, ob similem rationem terminandi

e) Num. 28, 26.

f) Deut. 16, 10.

g) Lev. 23, 15. Deut. 16, 9.

h) Deut. 16, 8. Levit. 23, 36.

et claudendi; quod messem terminet, ac solenne illud intervallum quinquaginta dierum finiat atque claudat.

Haec fuit ex instituto divino festi Pentecostes origo, et celebritatis materia, nempe Deo solenni et publico cultu pro acceptis frugibus gratias agere devotas. Postea vero longe aliam ob causam celebrabatur, et hodiernum a Iudaeis celebratur. Nempe in memoriam legis in monte Sinai a Deo per Mosen latae. Cum frequentia Iudaeorum exilia, maxime Babylonicum, Iudaeos non solum terra eiecissent, sed etiam gaudio, ex messe alias oriundo, privassent, in aliis terris huius festi celebritas profusus videbatur exspiratura. Prudentes igitur Iudaeorum antistites, cum intelligerent non e re esse, pristinos cultus sui sacri ritus profusus oblivioni dari, retinendos quidem iudicarunt, sed in alium usum reducendos. Quandoquidem ergo praecipua cura erat, ut legis mosaicae bene essent memores et manerent Iudaei, et hoc nomine religionem suam fervarent salvam, festum hoc Pentecostes prudentes huc deflexerunt. Quod tanto aptius contigit, quanto exactius in idem tempus quadraret publica olim in deserto legis latae solennitas, quae in eundem incidit mensem. i) Alium ergo iam hoc festum accepit characterem, quam primitus impresserat Moses; duravitque haec nova festi antiqui celebratio omni sequenti tempore, ubicunque Iudaei essent, sive in terra sua, sive in exilio in hunc diem.

Hane

i) Exod. 19.

VIII

Hanc legis mosaicae in monte Sinai latae memoriam hodiernum Iudaei hoc festo variis et vere ridiculis confectudinibus recolere student, quibus statum in deserto indicare contendunt. Proximo nempe ante Pentecosten die sanguinem mittere a senioribus interdictum, ex hac ratione, ut in memoriam sibi revocent, in deserto olim, proximo ante legem laram die, spirasse lethalem ventum טכוח *nevis* dictum, qui omnibus minaretur exitium, nisi legem admitterent. Venam ergo secari nolunt, ut testentur, se non fufos, sed saluos olim evasisse, lege admiffa. Verum vulgo id quidem perfvadent Rabbini, veram rationem intermittendae venae sectionis vel ignorantes vel celantes. Prima enim ratio haec esse videtur, quod illo die maxime occupati omnes esse debeant et foris, in comparandis rebus ad festivitatem et securura convivia necessariis; quo pacto otio et quieti non fit locus. Cui accedit, quod sequens in ipsa feria ingurgitatio, quam exercere solent, proximae aut recenti venae sectioni ingens esset creatura periculum. Ceterum, quod maftandis pecudibus, ad solennia sua convivia necessariis, illo die sint districti Iudaei, dies caedis dici meruit. Quo etiam dici posset ingenioso lusu, spirare רוח טכוח *spiritum caedis*, quod Iudaei pecudes, aves, pisces, tunc caedant atque fecent.

Aliud in hoc festo est legis olim latae apud hodiernos Iudaeos simulacrum, quando in synagogis et domibus privatis gramina et flores spargunt in ipsa Pentecosten feria. Quoniam circa montem Sinai campi gramine floruisse aiunt, vnde Mosen instinctu Dei prohibuisse venditant, quemquam accedere ad montem, aut greges circa montem

tem pascere. k) Praeterea notum satis, quod varias Iudaei placentas, et in his maiusculam parent, quae montis Sinai imaginem referat. Quemadmodum inter reliquas epulas et lacticiis victitare solent, in memoriam dulcissimae legis.

Quod ad celebritatis festi durationem attinet, et in hac discrimen observari meretur, inter institutum mosaicum et recentius. Mosis enim suffecit vnum tantum diem festivitati impendisse, quo ad publica sacra israelitae profecti panes novos una cum sacrificiis Deo offerrent. l) Verum cum maior tandem facta esset opum affluentia, indeque orta luxuria, quidam inter Iudaeos, diutius Hierosolymis commorati, novas cum amicis epulas alterius quoque diei pararunt, quae dein sacri cultus speciem induerunt, cui fini sacrificia obtulerunt privato nomine. Quod autem opulentioribus datum, mox in consuetudinem alii quoque traxerunt. Quo pacto secundus dies sensim coepit annumerari feriis, et festivitati primi diei aequipari.

Cum templum Hierosolymitanum adhuc esset saluum, nondum quidem apud Iudaeos, in terra sua agentes, tanta secundi diei erat religio, quin liceret more profano, cum luctu et ieiunio transigere. Hillel enim, nascen-

k) Exod. 19, 12. 13.

l) Num. 28, 26.

sciente Christo synedrii praefes, agnovit, secundi illius dici sacra merae consuetudini debere, ut liceret de illis pro lubitu disponere. Libertatem igitur epulandi et feriandi, vel non, salvam omnibus hoc die secundo voluit. Cum vero Sadducaei geminum Pentecostes diem simpliciter statuerent; Hillel, ne Sadducaeis videretur quid indulgere, illisque assentiri, una cum Pharisaeis diserte iniunxit, secundum illum diem Pentecostes non sacrum sed profanum haberi. Hodie vero, cum in his terris vel nulli, vel perquam rari inveniantur inter Iudaeos Sadducaei, Hillelis institutum, propter Sadducaeos factum, non amplius attenditur. Secundam ergo aequae ac primam feriam laute transigunt, omni iuctu et ieiunio prohibito.

Hoc discrimen inter festum Pentecostes ex instituto primo Mosis, et hodiernam Iudaeorum feriam, licet sit apertum; tamen multo evidentius apparet in publica et solenni bidui huius Pentecostes celebratione. Mosis enim in prima institutione satis fuit, diem istum definire sacrum, quo ad publicum cultum conveniret populus, Deoque inter sacrificia offerenda publice gratias ageret, pro messe feliciter finita; reliqua cuiuslibet devotioni permittens. Postea vero ordinatae sunt et praescriptae certae precum formulae, et sectionum biblicarum praelectiones solennes. Quod institutum originem primam habere videtur a temporibus Esrae, qui turbam ex captivitate reducens, ad certa pristina sacra revocare constituerat. Suo igitur consulens temporis, librorum legis particulas certas publice populo praelegi iussit, ut cultus mosaici tanto diligentius imposteriorum meminissent. Deinde etiam aliquae precum formulae sensim factae, et publi-

blico usui consecratae; quae in praesenti vel expirarunt pleraeque, vel sunt immutatae.

Praesenti enim rursus tempestatum precum formulas attemperandas iudicarunt Iudaeorum antistites. Quaedam harum soluta fluunt oratione, pleraeque rhythmis sunt clausae. Quem usum a Christianis europaeis acceperunt, et in sua sacra admiserunt. Rhythmos illos sacros vulgus Iudaeorum vocat קרבץ quam vocem technicam sacram venditant compositam ex literis initialibus sequentium vocum קר רתה וישועה מאתלי צדוקים m) Verum doctiores iudaei hanc derivationem et significationem reiiciunt, et vocem aliter scribendam urgent, nempe קרבות *additamenta*; quod rhythmicae illae cantuunculae solutis sint superadditae aut adiunctae.

Vespera primi diei, feriarum Pentecostalium consecratio solenni conficitur formula: זמן זמן מתן תורתנו *hoc tempus nobis legis latae*; qua Deum celebrant pro instituto festo, in memoriam collatorum beneficiorum, per legem latam. In simul poculum vini publice consecrant, ob convivia illius diei celebranda. Ipso autem primo festi diei ceremoniae ita perficiuntur: Duo legis volumina ex arca publica depromunt, et quinque evocant lectores, qui ex primo volumine partem sectionis Iethro praelegant, quae agit de lege, n) et quidem ita, ut

B 2

sacer-

m) Psalm. 118, 15.

n) Exod. 19 et 20.

faceros primum praelegat versum, post praecentor decantet cantiunculam chaldaicam, quae continet laudes Dei pro electo sibi populo israel, et data illis lege. Quae finita recitat coetus versum secundum, et praecentor primus pergit usque ad versum septimum; secundus ad versum decimum quartum; tertius ad vigesimum; quartus ad capitis vigesimi versum decimum quintum; quintus ad finem huius capitis. In secundo volumine praelegit praecentor sectionem legis Numer. 28, 26: usque ad finem capitis, de sacrificiis hoc festo olim offerendis. Ex prophetis idem praelegit visionem Ezechielis primam, quam vulgo vocant: מרכבה ויחזקאל *currum Ezechielis*. Quae sectio tanquam mysteriorum plenissima, et praecipua theologiae iudaicae pars a Rabbinis censetur. Hanc Ezechielis visionem in festo hoc praelegunt in memoriam Israelitarum legi auscultantium, qui sub monte Sinai stetisse et totam hanc sublimem rem penetrasse perhibentur.

Quod haecenus de sacris Iudaeorum lectionibus primo Pentecostes die usitatis dictum, certo modo ad secundum etiam pertinet diem. Preces enim in hoc repetuntur quae prioribus quoad rem habentur pares, vel eiusdem argumenti. Praemittitur autem hoc die secundo sectionibus legendis, libellus Ruth, cuius lectio certa prius consecratur formula, qua more solito Deo gratias agunt pro datis sibi omnis generis praeceptis, et inuncta huius libelli lectione. Quod mandatum a Deo licet non reperiat; quicquid tamen a maioribus institutum, Deo adscribunt, ut a plebe seruetur sanctius. Huius instituti hanc rationem solent dare; quod historia Boasi et Ruthae inciderit in tempus messis triticeae, quae festo Pentecostes finiebatur. Quae ratio respicere
omni-

omnino videtur pristinum a Mose institutum, festum hoc in memoriam finitae messis celebrandum. Interim, quia postmodum alia festi ratio admissa, ideo alii aliam quoque huius libelli lectionis suppeditant causam, quae hanc festi determinationem pro opinione Iudaeorum curatius attingat. Nempe, cum Boas ducere vellet uxorem Rutham, feminam paganam, eandem tunc factam prius israeliticam. Hinc in memoriam agnitae et susceptae a Rutha legis, historiam hanc legunt, ut plebi observantiam legis tanto melius et suavius commendent.

Post lectionem huius libelli, duo legis volumina ex arca promuntur, ut die praecedenti. In primo legunt iterum quinque lectores evocati benedictionem et maledictionem legalem. o) In altero volumine praelegitur iterum sectio de sacrificiis hoc festo offerendis. p) Postea lector vnus legit in propheta Habacuco orationem prophetae, quae eiusdem aestimatur argumenti, cuius erat Ezechielis currus, primo die praelectus. Post primum versum preces funduntur, in quibus fit mentio legis et angelorum.

His finitis honoratus quidam inter Iudaeos in Synagoga circumire solet, nummos colligens, adhibita hac formula: cui lubet dare elemosynam, in honorem huius loci, in honorem legis, et in honorem festi? Quae collectio dicitur: *יר מתנת יד collectio manuum* sive elemosyna.

o) Deut. 11, 26, sequ.

p) Num. 28, 26.

XIV

Denique claudunt haec sacra publica cantione quadam rhytmica, quae adhortationem ad praecepta servanda continet. Privata celebritas conviviis praecipue aestimatur.

Tandem terminatur omnis Pentecostes huius festivitas solenni ritu discriminandi dies festos elapsos a profectis sequentibus. Hoc fit exeunte die secundo feriato, et dicitur הכרלה *discriminatio*. Quae, quamvis etiam in aliis feriatis diebus sit visitata, tamen in hoc cum aliquo discrimine perficitur, praesertim si feriarum terminus in sabbatum incidat. Circa vesperam apportatur grandior candela, quam puer tenere solet, vna cum aromatibus et vini poculo. Praecentor sumto in manus vini poculo benedicit, certa formula, qua fiduciam in Deum positam Iudaei depraedicant, eiusque auxilium atque praesidium sibi promittunt, insimul suae genti lucem, gaudium ac splendorem aut honorem debere profitentur. Videatur quidem hiece ritus primum non malo institutus animo, ut feriarum maior habeatur et sanctior cura, quam reliquorum dierum profanorum. Verum hodie non est nisi factus iudaici argumentum. Hi enim ipso suo sabbato et feriis se ab omnibus gentibus discerni credunt, et de illo discrimine sibi applaudunt, atque hac formula designant: se solos esse dignos, qui luce fruantur, reliquas autem gentes et populos luce esse indignos, quibus non nisi tenebrae debeantur. Quae praerogativa, ut tanto habeatur laculentior, vinum et aromata degustant, additis consecrationibus, quibus se solos delicias et honorem esse promeritos indicant.

Ex

Ex haftenus dictis luculenter apparet, quanta sit inter Pentecostes festi celebrationem veterem ac recentem differentia, si primum mosaicum institutum, ex mandato divino profectum, cum sequenti Iudaeorum immutatione et deflexione voluntaria comparatur.

Ceterum longe maior et ponderosior est subdistingtio inter Pentecosten Iudaeorum et Christianorum. Revertentem quidem apud hos festi huius sacra celebritas, sed plane diverso ab antecedentibus instituto et scopo. Ordinarium nempe in prima christiana ecclesia hoc festum sacrum in honorem et memoriam Spiritus Sancti, qui non solum super Apostolos, solemnibus hac feria tunc congregatos, ex promisso Servatoris Christi, in coelum ascendens, miraculose descendit, sed etiam fidelium omnium corda salutaribus veritatibus implere gratiose promissit. Tanto ergo solennior et iucundior hicce dies esse debet veris Christianis ac in Veteri Testamento Iudaeis fuit, quanto sublimior et praestantior est devotionis ratio. Merito festum hoc Spiritui Sancto sacrum, venerationem excitare debet maximam in animis fidelium Christi membrorum, et ad debitum incitare manus; ut divini huius Spiritus erga genus humanum benignitatem atque amorem devota recolant mente, gratiasque pro tanto dono persolvant Deo, ac simul precibus invocent ardentibus, velit sua gratia et spiritu imposterum adesse, mentem illuminare et sanctificare.

Ad haec debita officia, Vos, Cives charissimi, pro paterno erga Vos affectu, sollicitamus, et admonitione animi Vestrum agitamur, ut Spiritus Sancti dona parata et obla-

XVI

oblata Vobis gratissima reapse demonstrare velitis, et Vos esse templum Dei et sui Spiritus per ipsas Vestras actiones declarare non intermittatis. Bene estote memores verborum Pauli; q) *An nescitis vos esse templum Dei, et spiritum Dei habitare in vobis. Si quis templum Dei violat, hunc perdet Deus; nam templum Dei sanctum est, quod estis Vos.*

P. P. in Academia Iulia Carolina d. XXIX. Maii
A. S. M D C C L X I I.

q) 1 Corinth. 3, 16 et 17.

AB: 153990

ULB Halle 3
004 327 640

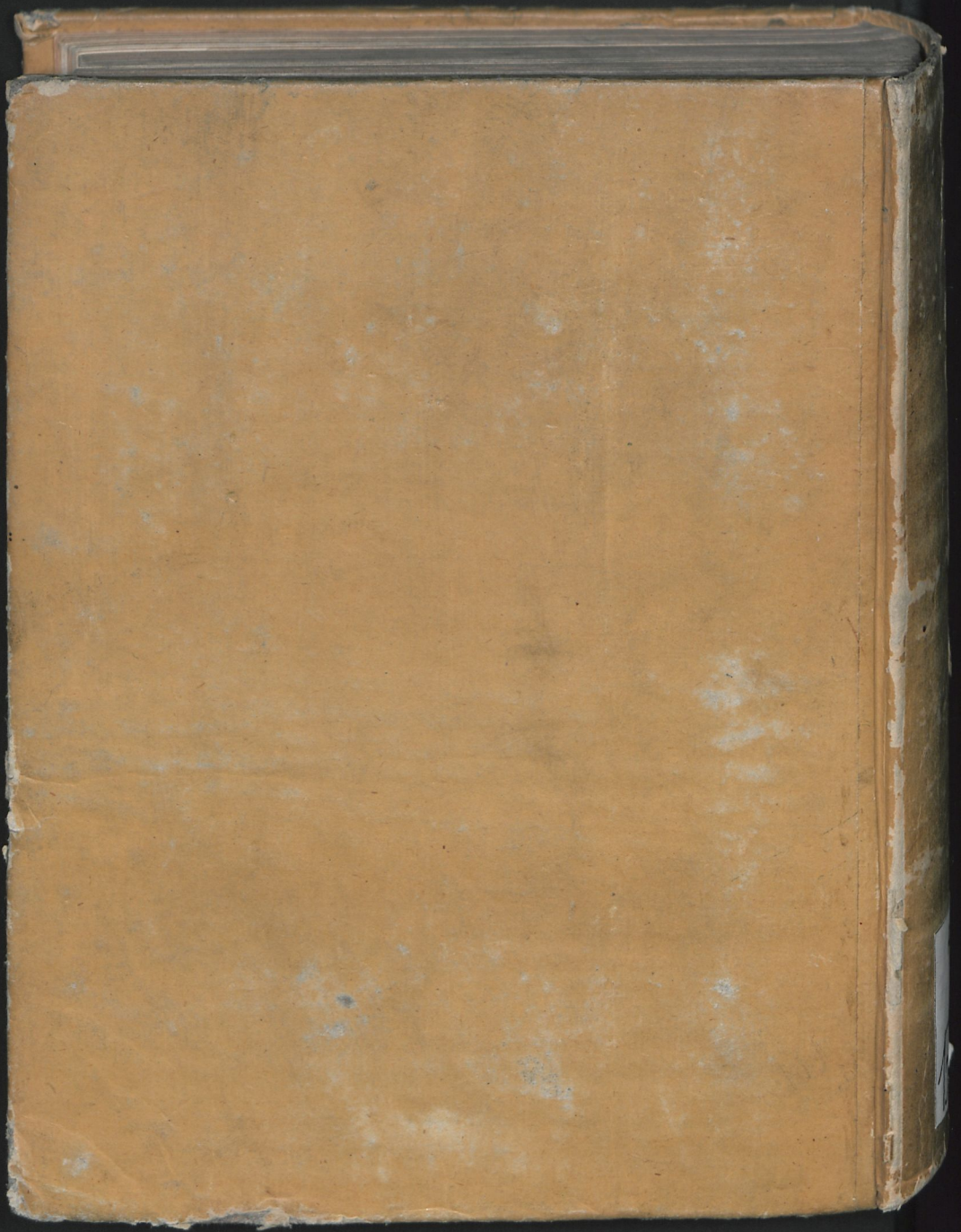

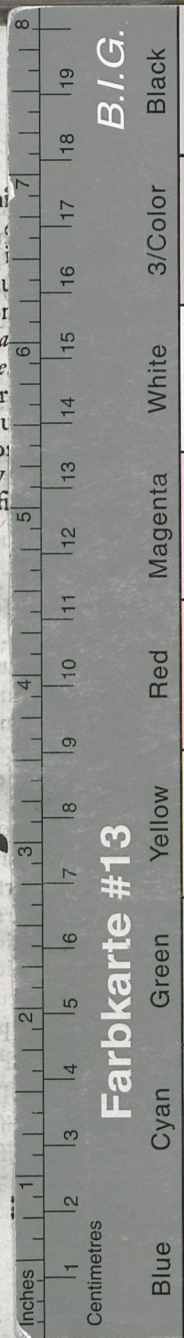
sb.

v. 18

R

B.I.G.

Farbkarte #13

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

8

DIFFERENTIA

FESTI PENTECOSTES

VETERIS ET RECENTIS

PROGRAMMA

FESTO PENTECOSTES

IN ACADEMIA

IULIA CAROLINA

ANNO MDCCLXII.

P. P.

HELMSTADII

FORMIS LITTERARVM SCHNORRIAE VIVVAE

ACAD' TYPOGR

